Volume 17 No.3: September – December 2023

การติดตามผลการพัฒนาอาจารย์พยาบาลด้านการสอน การใช้ยาอย่างสมเหตุผล ในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต

ลัดดาวัลย์ ไวยสุระสิงห์* ศุกร์ใจ เจริญสุข** กนกเลขา สุวรรณพงษ์*** ลัดดา เหลืองรัตนมาศ****
นฤมล อังศิริศักดิ์***** กมลรัตน์ เทอร์เนอร์** สุนทราวดี เธียรพิเชฐ******

บทคัดย่อ

บทนำ : การพัฒนาอาจารย์พยาบาลในการเรียนการสอนเพื่อการใช้ยาอย่างสมเหตุผลเป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนการพัฒนาระบบการผลิตและพัฒนากำลังคนด้านสุขภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย : เพื่อศึกษาผลการพัฒนาอาจารย์พยาบาลด้านการสอนการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต

วิธีการวิจัย : การวิจัยเชิงพรรณนาแบบการศึกษาเชิงวิเคราะห์แบบตัดขวาง ตัวอย่างเป็นอาจารย์พยาบาลของสถาบันการศึกษาพยาบาลภาครัฐและเอกชนที่ผ่านการอบรมหลักสูตรพัฒนาครูผู้สอนฯ เรื่องการจัดการเรียนการสอนการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต จำนวน 90 คน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามการติดตามผลพัฒนาอาจารย์พยาบาลหลังการอบรม และแบบสอบถามสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย : หลังการอบรมอาจารย์พยาบาลมีความรู้เรื่องการจัดการเรียนการสอนการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตในระดับมาก มีการนำความรู้และวิธีการที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ มีทัศนคติที่ดีต่อการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในระดับมากที่สุด และมีสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผลอยู่ในระดับมาก

สรุป : หลักสูตรพัฒนาครูผู้สอนฯ เรื่องการจัดการเรียนการสอนการใช้ยาอย่างสมเหตุผลฯ มีผลต่อการพัฒนาอาจารย์ด้านการสอนการใช้ยาอย่างสมเหตุผล

คำสำคัญ : การจัดการเรียนการสอนพยาบาลศาสตรบัณฑิต อาจารย์พยาบาล การใช้ยาอย่างสมเหตุผล

* คณะพยาบาลศาสตร์ ราชวิทยาลัยจุฬาภรณ์ ** คณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันพระบรมราชชนก
*** วิทยาลัยพยาบาลกองทัพเรือ ****กองวิจัยและนวัตกรรม สถาบันพระบรมราชชนก
*****คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม ******สภาการพยาบาล
ผู้นิพนธ์ประสานงาน : ศุกร์ใจ เจริญสุข, E-mail: sukjai@bnc.ac.th

Received: *August 23, 2023* ***Revised:*** *November 5, 2023* ***Accepted:*** *December 16, 2023*

A Follow up study of the development of nurse educators for rational drug use instruction in the Bachelor of Nursing Science Program

Laddawon Vaisurasingha* Sukjai Charoensuk** Kanoklekha Suwannapong***
Ladda Leungratanamart**** Naruemol Angsirisak***** Kamolrat Turner**
Suntharawadee Theinpichelts******

Abstract

Background: The development of rational drug use (RDU) pedagogy is critical to advance RDU health workforce development. Nurse educators play an important role in the teaching and learning process of nursing education. Capacity building of nurse educators is therefore crucial for success.

Objectives: To investigate the effectiveness of capacity building of nurse educators in RDU instruction for the Bachelor of Nursing Science program.

Methods: A descriptive research design with a cross-sectional analysis was conducted on a population of 90 nurse educators from public and private educational institutions who participated in the RDU teaching education program. A self-administered questionnaire developed based on Tyler's framework and a questionnaire on RDU competency of nurse educators were used to collect data. The data were analyzed using percentage, mean, and standard deviation.

Results: After participating in the RDU instruction program, the nurse educators' knowledge of RDU instruction was high. They applied the knowledge and experience from the training program in classroom and clinical instruction. Their attitude towards RDU was rated at the highest level. Their RDU competency was also rated as high.

Conclusions: The RDU instruction program for the Bachelor of Nursing Science program could enhance the teaching skills of nurse educators.

Keywords: nursing education, nurse educators, rational drug use

* Faculty of Nursing, HRH Princess Chulabhorn College of Medical Science;

** Faculty of Nursing, Praboromarajchanok Institute; *** Royal Thai Navy College of Nursing;

**** Research Division, Praboromarajchanok Institute; ***** Faculty of Nursing, Siam University;

****** Thailand Nursing and Midwifery Council

Corresponding Author: Sukjai Charoensuk, E-mail: sukjai@bnc.ac.th

บทนำ

การใช้ยาอย่างไม่สมเหตุผลเป็นประเด็นสำคัญเร่งด่วนที่ทุกวิชาชีพต้องร่วมมือกันดำเนินการ เนื่องจากส่งผลกระทบต่อผู้ป่วยทั้งในด้านการรักษา เกิดอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยา และยังส่งผลต่ออัตราการเกิดเชื้อดื้อยาที่สูงขึ้น[1] ทั้งนี้ภายใต้ยุทธศาสตร์การดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาภายใต้นโยบายแห่งชาติด้านยาและยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบยาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2564 ได้มีการแต่งตั้งคณะทำงานพัฒนาระบบการผลิตและพัฒนากำลังคนด้านสุขภาพเพื่อการใช้ยาอย่างสมเหตุผล ที่ประกอบด้วยตัวแทนจากเครือข่ายสถาบันการศึกษา สภาวิชาชีพ และองค์กรวิชาชีพที่เกี่ยวข้องเพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ โดยกำหนดเป้าหมายการพัฒนากำลังคนด้านสุขภาพให้เป็นผู้ที่สามารถทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการใช้ยาอย่างสมเหตุผล รวมทั้งการพัฒนาศักยภาพบุคลากรสุขภาพให้มีคุณลักษณะ 3 องค์ประกอบ คือมีความรู้ ทักษะและเจตคติที่เอื้อต่อการใช้ยาสมเหตุผล นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาการเรียน การสอนร่วมกันของ 5 วิชาชีพในสาขาแพทย์ ทันตแพทย์ สัตวแพทย์ เภสัชกร และพยาบาล[1]

การพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อการใช้ยาอย่างสมเหตุผล นับเป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนการพัฒนาระบบการผลิตและพัฒนากำลังคนด้านสุขภาพเพื่อการใช้ยาอย่างสมเหตุผล โดยมีเป้าหมายการจัดการระบบการเรียนการสอนร่วมกันระหว่าง 5 วิชาชีพเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนในหลักสูตรก่อนปริญญา การศึกษาต่อเนื่องและการสอบใบประกอบวิชาชีพ สำหรับวิชาชีพพยาบาลมีการขับเคลื่อนการพัฒนาระบบการผลิตและพัฒนากำลังคนด้านสุขภาพเพื่อการใช้ยาอย่างสมเหตุผล โดยสภาการพยาบาลได้จัดทำรูปแบบการบรรจุหลักสูตรการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต และให้สถาบันการศึกษาพยาบาลทุกแห่งได้นำไปจัดการเรียนการสอนโดยการบูรณาการการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตตั้งแต่ปีการศึกษา 2561[2] และจัดทำคู่มือการจัดการเรียนการสอนการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในหลักสูตรพยาบาลศาสตร์บัณฑิต เพื่อให้อาจารย์ใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน[3] นอกจากนี้ยังได้พัฒนาหลักสูตรครูผู้สอนในวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์เรื่อง “การจัดการเรียนการสอนการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ครูผู้สอนมีทัศนคติที่ดีต่อการใช้ยาอย่างสมเหตุผล มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในหลักการและสมรรถนะที่พึงมีเพื่อการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของบัณฑิตหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต สามารถบูรณาการการใช้ยาอย่างสมเหตุผลทั้งในระดับหลักสูตรและออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนในระดับรายวิชา รวมถึงสามารถเลือกวิธีการจัดการเรียนการสอน และการวัดประเมินผลที่สอดคล้องกับสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผลตามที่หลักสูตรกำหนด โดยมีการดำเนินการจัดอบรมระหว่างวันที่ 2-3 ตุลาคม 2562 ณ สภาการพยาบาล ผู้เข้าร่วมการอบรมคือ ผู้บริหารสถาบันการศึกษาและ/หรืออาจารย์พยาบาลที่เป็นตัวแทนจากสถาบันการศึกษาพยาบาลสังกัดกระทรวงการ

อุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม สังกัดมหาวิทยาลัยภาคเอกชน สังกัดกระทรวงกลาโหม สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก

ด้วยเป้าหมายของการพัฒนาหลักสูตรมุ่งเน้นให้เกิดผลลัพธ์ในเชิงการเปลี่ยนแปลงด้านการคิด การปฏิบัติ และเจตคติของกลุ่มเป้าหมาย การติดตามประเมินผลหลักสูตรจัดเป็นกระบวนการหนึ่งของระบบการพัฒนาหลักสูตร เป็นกระบวนการตรวจสอบติดตามเพื่อดูว่ามีการดำเนินการบรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรหรือไม่ รวมถึงกลุ่มเป้าหมายที่ผ่านการอบรมมีคุณภาพตรงตามวัตถุประสงค์หรือไม่โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล นำไปสู่การตัดสินใจในเชิงคุณค่า (Value judgments) ของหลักสูตรในมิติต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ (empirical data) และยังนำมาใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพมากขึ้น ซึ่งแนวคิดการติดตามประเมินผลหลักสูตรมีความแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรนั้น ๆ ตามแนวคิดของ Tyler[4] เชื่อว่าจุดมุ่งหมายที่ตั้งเอาไว้อย่างชัดเจนรัดกุมและจำเพาะเจาะจงจะเป็นแนวทางในการประเมินผลในภายหลัง ดังนั้นพื้นฐานของการจัดหลักสูตรคือผู้จัดทำหลักสูตรจะต้องกำหนดจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนว่าต้องการให้ผู้เรียนเปลี่ยนหรือมีพฤติกรรมเมื่อเรียนจบหลักสูตรแล้วอย่างไร และพยายามจัดประสบการณ์การสอนเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามที่ต้องการ บทบาทของการประเมินหลักสูตรอยู่ที่การดูผลผลิตของหลักสูตรว่าตรงตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ จึงกล่าวได้ว่ารูปแบบการประเมินหลักสูตรตามแนวคิดนี้ ยึดความสำเร็จของจุดมุ่งหมายเป็นหลัก (Goal Attainment Model) โดยยึดความสำเร็จของผู้เรียนเป็นเกณฑ์ในการตัดสิน โดยการวัดพฤติกรรมก่อนเรียนและหลังเรียนเป็นหลัก (Pre - Post Measurement) และมีการกำหนดเกณฑ์ไว้ล่วงหน้าว่าความสำเร็จระดับใดจึงจะถือว่าประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ ซึ่งการประเมินผลในรูปแบบนี้จึงเป็นการประเมินผลสรุป (Summative evaluation) มากกว่าการประเมินผลความก้าวหน้า

คณะผู้วิจัยเห็นความสำคัญของการติดตามประเมินผลหลักสูตรพัฒนาครูผู้สอนในวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์เรื่อง “การจัดการเรียนการสอนการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต” จึงมีความสนใจศึกษาผลการพัฒนาอาจารย์พยาบาลด้านการสอนการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ภายหลังการอบรมในหลักสูตรดังกล่าว โดยใช้แนวคิด ของ Tyler มาเป็นแนวทางในการประเมินผลหลักสูตร โดยมีการประเมินผลหลักสูตรพัฒนาครูผู้สอนในวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์เรื่อง “การจัดการเรียนการสอนการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต” ในด้านความรู้ ทัศนคติ และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ ซึ่งผลการวิจัยที่ได้จะเป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรพัฒนาครูผู้สอนในการจัดการเรียนการสอนการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตให้มีคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อศึกษาผลการพัฒนาอาจารย์พยาบาลด้านการสอนการใช้ยาอย่างสมเหตุผล ในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตภายหลังการอบรมในหลักสูตรพัฒนาครูผู้สอนในวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะดังนี้

1. เพื่อศึกษาระดับการรับรู้เกี่ยวกับสาระความรู้ในหลักสูตรเรื่อง “การจัดการเรียนการสอนการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ของครูผู้สอนในวิชาชีพการพยาบาลและผดุงครรภ์ที่ผ่านการอบรมในหลักสูตรพัฒนาครูผู้สอนในวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์

2. เพื่อศึกษาการนำความรู้จากการอบรมไปใช้ของครูผู้สอนในวิชาชีพการพยาบาลและผดุงครรภ์ที่ผ่านการอบรมในหลักสูตรพัฒนาครูผู้สอนในวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์

3. เพื่อศึกษาทัศนคติของครูผู้สอนในวิชาชีพการพยาบาลและผดุงครรภ์ต่อการสอนการใช้ยาอย่างสมเหตุผล

4. เพื่อศึกษาสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของครูผู้สอนในวิชาชีพการพยาบาลและผดุงครรภ์ที่ผ่านการอบรมหลักสูตรการพัฒนาครูผู้สอนในวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา โดยการศึกษาแบบ Cross-sectional analytics study

ประชากรและตัวอย่าง

ประชากร คือ คณาจารย์ของสถาบันการศึกษาพยาบาลภาครัฐและเอกชนที่ผ่านการอบรมหลักสูตรพัฒนาครูผู้สอนในวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ ที่สภาการพยาบาลจัดขึ้นเพื่อพัฒนาอาจารย์พยาบาลด้านการสอนการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ระหว่างวันที่ 2-3 ตุลาคม 2562 จำนวน 90 คน

กรอบแนวคิดการวิจัย

การติดตามผลการพัฒนาหลักสูตรภายใต้แนวคิดยึดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเป็นหลัก (Goal Attainment Model) ของ Tyler[4] ร่วมกับกรอบแนวคิดสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผล ซึ่งพัฒนามาจากกรอบสมรรถนะของผู้สั่งใช้ยา “The Prescribing Competency Framework” ที่กำหนดโดยสถาบันสุขภาพและความเป็นเลิศทางด้านการแพทย์ (The National Institute for Health Care Excellence, NICE) และสมาคมเภสัชกรรม (The Royal Pharmaceutical Society) ของ สหราชอาณาจักร ซึ่งแบ่งสมรรถนะที่พึงมีของผู้ใช้ยาเป็น 2 มิติ (Domain) ได้แก่ การร่วมปรึกษาหารือก่อนใช้ยา (Consultation) และการดูแลให้เกิดการใช้ยาอย่างดีและสมเหตุผล (Prescribing governance) ซึ่งแต่ละมิติประกอบด้วยสมรรถนะย่อย 6 ด้าน และ 4 ด้าน[5]

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการหาคุณภาพของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ชุดประกอบด้วย

1. แบบสอบถามการติดตามผลพัฒนาอาจารย์พยาบาลหลังการอบรม เป็นเครื่องมือที่พัฒนาตามกรอบแนวคิดของ Tyler[4] เป็นการประเมินภายใต้วัตถุประสงค์ของหลักสูตรเป็นหลัก แบบสอบถามมี 4 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษาสูงสุด สถานที่ปฏิบัติงาน จำนวนปีที่ปฏิบัติงานในสถาบันการศึกษา ตำแหน่งทางวิชาการ ตำแหน่งทางการบริหาร สาขาวิชาที่สังกัด รวมจำนวนข้อคำถาม 8 ข้อ

ส่วนที่ 2 ระดับความรู้ที่ได้รับจากการอบรม เรื่อง “การจัดการเรียนการสอนการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต” เป็นแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 10 ข้อ

ส่วนที่ 3 การนำความรู้และวิธีการจัดการเรียนการสอนที่ได้รับจากการอบรม ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน เป็นแบบสอบถามปลายเปิดและเลือกตอบ

ส่วนที่ 4 ทัศนคติต่อการใช้ยาอย่างสมเหตุผล เป็นแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 10 ข้อ

2. แบบสอบถามสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของอาจารย์พยาบาล เป็นแบบประเมินสมรรถนะที่มีการกำหนดสถานการณ์การใช้ยาและประเมินความรู้ เจตคติและทักษะการปฏิบัติของผู้ตอบจากสถานการณ์นั้นๆ เป็นแบบสอบถามของ ภาวิดา พุทธิขันธ์ และคณะ[6] ซึ่งทดสอบความตรงได้ค่า Item-Objective Congruence Index (IOC) มากกว่า 0.8 ทุกข้อคำถาม และความเชื่อมั่นของ Cronbach’s alpha ทั้งฉบับเท่ากับ 0.92 เป็นข้อคำถามลักษณะการตอบเป็นแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 46 ข้อ

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามชุดที่ 1 ส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) และนำข้อคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิมาวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) โดยมีเกณฑ์การพิจารณา คือ +1 เห็นว่าสอดคล้อง 0 ไม่แน่ใจ -1 เห็นว่าไม่สอดคล้อง นำผลการพิจารณาวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง โดยใช้เทคนิคของ Rovineli and Hambleton[7]

ข้อพิจารณาด้านจริยธรรม

การวิจัยนี้ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยทางการพยาบาล สภาการพยาบาล เลขที่ TNMC-IRB 01-04/2020.1007 วันที่ 26 มกราคม 2564

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามเพื่อขอรับการพิจารณารับรองจริยธรรมการวิจัยในคนจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย สภาการพยาบาล

2) ภายหลังโครงการวิจัยได้รับการพิจารณารับรองจริยธรรมการวิจัยแล้ว ดำเนินการส่งหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลให้กับผู้บริหารสถาบันการพยาบาล

3) การเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ โดยผู้วิจัยติดต่อประสานผู้บริหารสถาบันเพื่อส่งลิ้งค์การตอบแบบสอบถามออนไลน์ หากประชากรยินดีตอบข้อมูลออนไลน์ ถือว่าเป็นการแสดงความยินยอมเข้าร่วมการวิจัย โดยใช้เวลาในการตอบแบบสอบถาม ประมาณ 30 นาที โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในระหว่างวันที่ 1 มีนาคม – 31 กรกฎาคม 2564

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยคำนวณหาความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

การติดตามผลพัฒนาอาจารย์พยาบาลด้านการสอนการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ภายหลังการเข้ารับการอบรมในหลักสูตรพัฒนาครูผู้สอนในวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์นี้ แบ่งผลการศึกษาออกเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูล

ผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วยอาจารย์พยาบาลจากสถาบันการศึกษาต่างๆ จำนวน 90 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (96.70%) มีอายุระหว่าง 41-59 ปี (65.60%) การศึกษาสูงสุดระดับปริญญาโท (65.60%) จำนวนปีที่ปฏิบัติงานเฉลี่ย 17.48 ปี ส่วนใหญ่มีตำแหน่งวิชาการเป็นอาจารย์ (83.30%) และส่วนสังกัดภาควิชาการพยาบาลผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ (25.60%)

ตอนที่ 2 ระดับความรู้ที่ได้รับจากการอบรมเรื่อง “การจัดการเรียนการสอนการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต”

จากการประเมินระดับความรู้จากการอบรมพบว่าอาจารย์มีความรู้เรื่องการจัดการเรียนการสอนการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (Mean=4.15, SD=0.50) โดยมีระดับความรู้มากที่สุดในเรื่องความสำคัญและการมีส่วนร่วมของสหวิชาชีพในการดำเนินงานพัฒนาระบบยาแห่งชาติ และการขับเคลื่อนของวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์เพื่อการใช้ยาอย่างสมเหตุผล(Mean=4.33, SD=0.67, Mean=4.33, SD=0.56 ตามลำดับ) รองลงมาได้แก่ มีความรู้ในเรื่อง คู่มือการจัดการเรียนการสอนการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต และแนวทางการบูรณาการหลักสูตรการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (Mean=4.29, SD=0.67, Mean=4.22, SD=0.61 ตามลำดับ) และมีความรู้น้อยที่สุดในเรื่อง Module for teaching in RDU (Mean=3.94, SD=0.64)

ตอนที่ 3 การนำความรู้และวิธีการที่ได้รับจากการอบรมเรื่อง “การจัดการเรียนการสอนการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต” ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน

อาจารย์นำความรู้และวิธีการที่ได้รับจากการอบรมเรื่องการจัดการเรียนการสอนการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ในภาคทฤษฎีมีการจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีการบรรยายมากที่สุด (77.80%) รองลงมา คือ การร่วมอภิปราย (64.40%) ใช้สถานการณ์จำลอง (34.40%) และใช้ปัญหาเป็นหลัก (27.80%) ส่วนภาคปฏิบัติอาจารย์จัดการเรียนการสอนด้วยวิธีการฝึกปฏิบัติมากที่สุด (94.40%) รองลงมา คือ OSCE (43.30%) อาจารย์นำความรู้และวิธีการที่ได้รับจากการอบรมเรื่องการจัดการเรียนการสอนการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตไปประยุกต์ใช้ในการประเมินผลการจัดการเรียนการสอน โดยพบว่าในภาคทฤษฎีมีการประเมินผลด้วยวิธีการทำแบบทดสอบมากที่สุด (80.00%) รองลงมาคือการตรวจผลงาน (57.80%) และการสังเกต (36.70%) ส่วนภาคปฏิบัติอาจารย์มีการประเมินผลด้วยวิธีการตรวจผลงานมากที่สุด (70.00%) รองลงมาคือการทำแบบทดสอบ (55.60%)

ตอนที่ 4 ด้านทัศนคติต่อการใช้ยาอย่างสมเหตุผล

จากการประเมินทัศนคติต่อการใช้ยาอย่างสมเหตุผล พบว่าอาจารย์มีทัศนคติต่อการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (Mean=4.68, SD=0.36) โดยมีทัศนคติต่อการใช้ยาอย่างสมเหตุผลมากที่สุดในเรื่องการเลือกใช้ยาโดยคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้ป่วย (Mean=4.86, SD=0.35) รองลงมาคือการคำนึงถึงผลกระทบของการใช้ยาสมเหตุผลในอนาคต (Mean=4.82, SD=0.38) และมีทัศนคติต่อการใช้ยาอย่างสมเหตุผลน้อยที่สุดในเรื่องการเลือกใช้ยาโดยคำนึงถึงความสะดวกของผู้ป่วย (Mean=4.34, SD=0.80)

ตอนที่ 5 สมรรถนะด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของอาจารย์พยาบาล

จากการประเมินสมรรถนะด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของอาจารย์พยาบาล พบว่าอาจารย์มีสมรรถนะด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (Mean=4.37, SD=0.50) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอาจารย์มีสมรรถนะด้านประเมินปัญหาผู้ป่วยที่เกี่ยวกับการใช้ยาก่อนที่จะใช้ยากับผู้ป่วยมากที่สุด (Mean=4.56, SD=0.47) รองลงมาคือสมรรถนะด้านบริหารยาตามการสั่งใช้ยาได้อย่างถูกต้อง (Mean=4.47, SD=0.51) และมีสมรรถนะด้านทำงานร่วมกับบุคคลอื่นแบบสหวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการใช้ยาอย่างสมเหตุผลน้อยที่สุด (Mean=4.21, SD=0.69)

อภิปรายผล

จากการดำเนินงานติดตามผลของการพัฒนาอาจารย์พยาบาลด้านการสอนการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ภายหลังการเข้ารับการอบรมในหลักสูตรพัฒนาครูผู้สอนในวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ สรุปและอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ระดับการรับรู้เกี่ยวกับสาระความรู้ในหลักสูตรเรื่อง“การจัดการเรียนการสอนการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตของครูผู้สอนในวิชาชีพการพยาบาลและผดุงครรภ์ที่ผ่านการอบรมในหลักสูตรพัฒนาครูผู้สอนในวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ พบว่าอาจารย์มีความรู้เรื่องการจัดการเรียนการสอนการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีระดับความรู้มากที่สุดในเรื่องความสำคัญและการมีส่วนร่วมของสหวิชาชีพในการดำเนินงานพัฒนาระบบยาแห่งชาติและการขับเคลื่อนของวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์เพื่อการใช้ยาอย่างสมเหตุผล สอดคล้องกับการศึกษาของ ภาวิดา พุทธิขันธ์และคณะ[6] ที่พบว่าผู้บริหารและอาจารย์พยาบาลส่วนใหญ่รับทราบนโยบายการขับเคลื่อนของวิชาชีพการพยาบาลเรื่องการใช้ยาอย่างสมเหตุผล และมีความรู้น้อยที่สุดในเรื่อง Module for teaching in RDU ทั้งนี้เนื่องจาก Module นี้ได้จัดทำโดยคณะทำงานขับเคลื่อนการพัฒนาระบบการผลิตและพัฒนากำลังคนด้านสุขภาพเพื่อการใช้ยาอย่างสมเหตุผล ภายใต้คณะอนุกรรมการส่งเสริมการใช้ยาอย่างสมเหตุผล[1] เพื่อให้ทุกสาขาวิชาชีพด้านสุขภาพ ได้ใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในหลักสูตร โดยสภาการพยาบาลได้นำมาใช้ในการออกแบบการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตร

พยาบาลศาสตรบัณฑิตและมีการชี้แจงทำความเข้าใจในระดับผู้บริหาร ผู้รับผิดชอบหลักสูตร หัวหน้าภาคฯ อาจยังไม่ทั่วถึงในระดับอาจารย์ผู้สอนในรายวิชา

2. การนำความรู้จากการอบรมไปใช้ของครูผู้สอนในวิชาชีพการพยาบาลและผดุงครรภ์ที่ผ่านการอบรมในหลักสูตรพัฒนาครูผู้สอนในวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ พบว่าอาจารย์นำความรู้และวิธีการที่ได้รับจากการอบรมเรื่องการจัดการเรียนการสอนการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ในภาคทฤษฎีมีการจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีการบรรยายมากที่สุด รองลงมาคือการร่วมอภิปรายและใช้สถานการณ์จำลอง ส่วนภาคปฏิบัติอาจารย์จัดการเรียนการสอนด้วยวิธีการฝึกปฏิบัติมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนสาขาพยาบาลมุ่งเน้นการปฏิบัติ ซึ่งการฝึกภาคปฏิบัติการพยาบาลในสาขาวิชาการพยาบาล สามารถบูรณาการการใช้ยาสมเหตุผลได้ในทุกรายวิชาการปฏิบัติการพยาบาล ตั้งแต่วิชาการพยาบาลพื้นฐาน การพยาบาลในสาขาวิชาต่าง ๆ ซึ่งสภาการพยาบาลได้เสนอตัวอย่างการจัดการเรียนการสอน ไว้ในคู่มือการจัดการเรียนการสอนการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต พ.ศ.2562 [3] และมีการจัดประชุมชี้แจง ทำความเข้าใจและเผยแพร่ไปยังสถาบันการศึกษาพยาบาลต่าง ๆ แล้ว จึงทำให้สถาบันการศึกษามีความเข้าใจและนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติได้เป็นอย่างดี รองลงมาคือ OSCE เนื่องจากเป็นการประเมินทักษะปฏิบัติการพยาบาลที่มีมาตรฐาน สามารถสะท้อนให้เห็นสมรรถนะของนักศึกษาได้อย่างชัดเจน[8]

3. ทัศนคติของครูผู้สอนในวิชาชีพการพยาบาลและผดุงครรภ์ต่อการสอนการใช้ยาอย่างสมเหตุผล พบว่าอาจารย์มีทัศนคติต่อการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีทัศนคติต่อการใช้ยาอย่างสมเหตุผลมากที่สุดในเรื่องการเลือกใช้ยา โดยคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้ป่วย รองลงมาคือการคำนึงถึงผลกระทบของการใช้ยาสมเหตุผลในอนาคต และมีทัศนคติต่อการใช้ยาอย่างสมเหตุผลน้อยที่สุดในเรื่องการเลือกใช้ยา โดยคำนึงถึงความสะดวกของผู้ป่วย ซึ่งสอดคล้องกับ อัจฉริยา เชื้อเย็น[9] ที่กล่าวถึงบทบาทของพยาบาลในการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในโรงพยาบาลว่า หัวใจสำคัญของการให้ยาแก่ผู้ป่วยคือการบริหารยาอย่างปลอดภัย

4. สมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของครูผู้สอนในวิชาชีพการพยาบาลและผดุงครรภ์ที่ผ่านการอบรมหลักสูตรการพัฒนาครูผู้สอนในวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ พบว่าอาจารย์มีสมรรถนะด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของอาจารย์พยาบาลในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของกมลรัตน์ เทอร์เนอร์ และคณะ[10] ที่ศึกษาสมรรถนะด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของอาจารย์พยาบาลภายหลังการใช้รูปแบบการบูรณาการการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตที่พบว่า อาจารย์พยาบาลมีสมรรถนะอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอาจารย์มีสมรรถนะด้านประเมินปัญหาผู้ป่วยที่เกี่ยวกับการใช้ยาก่อนที่จะใช้ยากับผู้ป่วยมาก

ที่สุด รองลงมาคือสมรรถนะด้านบริหารยาตามการสั่งใช้ยาได้อย่างถูกต้อง และมีสมรรถนะด้านทำงานร่วมกับบุคคลอื่นแบบสหวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการใช้ยาอย่างสมเหตุผลน้อยที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Oguz, Alasehirli and Demiryurek[11] ที่ศึกษาทัศนคติของพยาบาลเกี่ยวกับการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในตุรกี และพบว่าพยาบาลมีความรู้และทัศนคติในระดับดีมาก ในเรื่องการบริหารยา ทั้งนี้เนื่องจากการบริหารยาเป็นบทบาทหลักของพยาบาล ในส่วนของสมรรถนะด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่นแบบสหวิชาชีพที่มีคะแนนน้อยที่สุดแต่อยู่ในระดับมากนั้น สอดคล้องกับการศึกษาของ ภาวิดา พุทธิขันธ์ และคณะ[6] ที่ศึกษาสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของอาจารย์พยาบาลและพบว่ามีสมรรถนะด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่นแบบสหวิชาชีพในระดับมากเช่นกัน ซึ่งสถาบันการศึกษาควรสนับสนุนการจัดการศึกษาแบบสหสาขาวิชาชีพเพราะเป็นการศึกษาที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาด้านสุขภาพและสาขาที่เกี่ยวข้อง ได้เรียนรู้ร่วมกัน เกิดประสบการณ์การเรียนรู้แบบสหสาขาวิชาชีพ ทั้งนี้เมื่อบัณฑิตเหล่านี้ได้สำเร็จการศึกษาออกไปประกอบวิชาชีพจะสามารถปฏิบัติงานอย่างมืออาชีพร่วมกันเป็นทีม[12]

สรุปและข้อเสนอแนะ

หลักสูตรพัฒนาครูผู้สอนในวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ เรื่องการจัดการเรียนการสอนการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ที่พัฒนาขึ้นมีผลต่อการพัฒนาครูผู้สอน โดยส่งผลให้มีความรู้เรื่องการจัดการเรียนการสอนการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตในระดับมาก มีการนำความรู้และวิธีการที่ได้รับจากการอบรมไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ มีทัศนคติที่ดีต่อการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในระดับมากที่สุด และมีสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผลอยู่ในระดับมาก สภาการพยาบาลจึงควรจัดให้มีการศึกษาต่อเนื่องเพื่อพัฒนาครูผู้สอนให้มีการพัฒนาตนเองในการจัดการเรียนการสอนด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผล และสถาบันการศึกษาทางการพยาบาลควรส่งเสริมและกำกับติดตามการจัดการเรียนการสอนด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลให้เกิดผลลัพธ์อย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณสภาการพยาบาลที่สนับสนุนงบประมาณในการวิจัยนี้ และขอขอบคุณผู้บริหารและคณาจารย์ของสถาบันการศึกษาพยาบาลที่สนับสนุน และให้ข้อมูลในการวิจัยนี้

References

1. Rational Use of Drug Subcommittee. Teacher's guide for promotion rational drug use. Nonthaburi: Food and Drug Administration, Ministry of Public Health. 2017. (in Thai).
2. Thailand Nursing and Midwifery Council. The model of integrating the rational drug use curriculum into the bachelor of nursing science program. Nonthaburi: Thailand Nursing and Midwifery Council; 2018. (in Thai).

3. Working Committee of Project Evaluation for Integrating RDU into Nursing Science Program, Thailand Nursing and Midwifery Council. Manual book of rational drug use instruction for nursing science program. Bangkok: Danex Intercorporation; 2019. (in Thai).
4. Tyler RW. Basic principles of curriculum and instruction. Chicago, IL: The University of Chicago Press; 1970.
5. Royal Pharmaceutical Society. A competency framework for all prescribers. London: Royal Pharmaceutical Society; 2016.
6. Putthikhan P, Suwannapong K, Angsirisak N, Turner K, Theinpichet S. An evaluation of the policy of integrating RDU curriculum into the Bachelor of Nursing Science Program and RDU competency of nurse instructor. Thai Red Cross Nursing Journal. 2020;13(1):282-301. (in Thai).
7. Rovinelli RJ, Hambleton RK. On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. Tijdschrift Voor Onderwijs Research. 1977;2(2):49-60.
8. Weerawatthanodom N, Sirisakulpaisal B, Chairat T, Bangthamai P. Evaluation of nursing practice by the Objective Structured Clinical Examination (OSCE). Journal of Health and Nursing Research. 2020;36(1):238-45. (in Thai).
9. Churyen A. The nurses' role in rational drug use in hospitals. Nursing Journal. 2021;48(1):355-66. (in Thai).
10. Turner K, Suwannapong K, Putthikan P, Charoensuk S, Radabutr M, Angsirisak N, et al. Evaluation of the integrated model of the rational drug use into the Bachelor of Nursing Science Program in Thailand: a mixed methods study. Belitung Nurs J. 2021;7(6):485-92. doi: 10.33546/bnj.1762.
11. Oguz E, Alasehirli B, Demiryurek AT. Evaluation of the attitudes of the nurses related to rational drug use in Gaziantep University Sahinbey Research and Practice Hospital in Turkey. Nurse Educ Today. 2015;35(2):395-401. doi: 10.1016/ j.nedt . 2014.10.011.
12. Pumuthaivirat P. Interprofessional Education (IPE) management. The Journal of Chulabhorn Royal Academy. 2020;2(4):12-28. (in Thai).